

DE SINT-JORISGILDE TE GERAARDSBERGEN

ONDER INVLOED VAN DE VRIJMETSELAARSLOGE

LA DISCRÈTE IMPÉRIALE TE AALST (1764-1786)

DEEL 2 : GESCHIEDENIS VAN LA DISCRÈTE IMPÉRIALE

Christ VAN CAUWENBERGE

In de huidige bijdrage wordt er verhaald over de eigenschappen van de vrijmetselaar, de niet geringe kosten voor de leden en de aanwezigheid van de broeders bezoekers. De huishoudelijke reglementen zijn aan strikte regels onderworpen, alsook de inrichting van de werkplaats als tempel en de kledij van de broeders. Een bezoek van één van de broeders aan de werkplaats van de Grootloge van Londen leerde dat 'de ritualen overeenstemden met die van de Aalsterse loge en dat de tafelwerkzaamheden er identiek waren'.

We vernemen alles over de organisatie van de zittingen, de commissie van officieren-dignitarissen, het financieel beheer, de communicatie in de tempel, de liefdadigheid, de archivering van de werkzaamheden, de inhoud van de vergaderingen, de rouwzittingen, de banketten en de graden in de loge.

De eigenschappen van de vrijmetselaar¹

De eerste kennismaking van de profaan met de loge gebeurde bij de inwijding waarbij een eed de verplichting tot geheimhouding inhield (absolute discretie).

Andere eigenschappen van de vrijmetselaar zijn:

- menselijkheid/humanisme
- zuivere moraal
- zin voor de schone kunsten

Bij de inwijding in de loge van Charles François de Cassina, lid van de oude adel, beschreef Achtbare Meester Jacques De Smet in één alinea de plichten en kenmerken van de ware vrijmetselaar: "...nous sommes des hommes droits, simples, fidèles, vrais, modestes dans nos plaisirs, décent dans nos mœurs, essentiels dans notre amitié, fermes dans nos engagements, soumis à nos règles, exacts à nos devoirs,

sincères dans nos promesses".

Achtbare Meester Jacques van Langenhove schreef in 1771 aan de Gages: "*Que la vraie gloire de notre art ne consiste pas dans le vain nom de maçon ou ses premiers emplois, mais dans un caractère vraiment fraternel, soutenu de la vertu et de la sagesse ...*".

Wat in deze teksten terugkeert is de deugdedhiek naar Aristoteles: een goed, eerlijk en rechtvaardig man te willen zijn en te streven naar een betere maatschappij. Leven als broeders zonder standenonderscheid, iedereen gelijk, mekaar daadwerkelijk helpen en steunen maakte van de loge de ideale wereld, een paradijselijke microcosmos.

De kosten voor de leden²

Eerste reglement (1764)

De toetreding tot de loge leidde tot een aantal uitgaven voor de kandi-

daat:

Bij de inwijding en de loonsverhoging tot gezet rekende de werkplaats drie dukaten (17 gulden 17 stuiver, 3.034,5 €)³, bij de meesterverheffing anderhalve dukaat aan. Voor het traject leerling tot meester betaalde een kandidaat 7,5 dukaten. Verdere kosten: de maandelijkse bijdrage van de leden aan de werkplaats bedroeg 6 escalin (357 €) te betalen bij de eerste zitting van de maand.

Tweede reglement (1766)

In januari 1766 werden de bedragen aangepast:

De inwijding kostte voortaan 3 of 4 dukaten (enkel leerling).

De loonsverhoging in dezelfde zitting was gratis.

Bij de meesterverheffing telde de nieuwbakken meester 2 dukaten neer (2.023 €). Een broeder die

1. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 62.

2. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 67.

3. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 31: Alle bedragen in het reglement worden uitgedrukt in escalins. Dit is in het Nederlands een schelling met een waarde van 7 stuiver courant geld. De omzetting van de toenmalige waarde naar de huidige waarde is niet gemakkelijk en is uiteraard een benadering. Ik doe de omzetting met het vergelijken van het loon van een ongeschoolde arbeider toen in 1764 (12 stuiver per dag) met het loon van een ongeschoolde arbeider in de bouwsector volgens de lonen van 1 oktober 2012 (101 €). Eén stuiver heeft de waarde van 8,5 €. Zeven stuiver is dus de huidige waarde van 59,5 €, getal dat wordt afgerond naar 60 €. De evaluatie blijft al bij al gebrekkig omdat bijvoorbeeld het verschil in verloning tussen een geschoold arbeider en een ongeschoold arbeider nu niet zo ver ligt als in de 18de eeuw. Een geschoold arbeider verdiende toen het dubbele van een ongeschoolde of 24 stuivers per dag. Indien men wil vergelijken met het loon van een ongeschoolde arbeider moet men alle omrekeningen delen door twee. Hoezeer de vergelijking mank loopt kan men merken aan de broodprijs. Toen betaalde men twee stuiver voor één brood wat zou neerkomen op 17 € nu. Onwaarschijnlijk ... maar het geeft omgekeerd een beeld van het aandeel van voeding in het loon van indertijd. Wanneer een ongeschoold arbeider gevoed werd door zijn baas verloor hij de helft van zijn loon en kreeg hij nog 6 stuiver.

DANIËL JAN MEERT

Schepen en voorschepen van de stad Geraardsbergen, vrijmetse-laar en lid van de kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen

Gedoopt te Geraardsbergen op 1 juli 1724. Hij was zoon van Joannes Baptista Meert en van Juliana Van Den Herreweghe. Hij bleef ongehuwd. Daniël Jan Meert stierf te Geraardsbergen op 10 oktober 1765 en werd de volgende dag begraven in de Sint-Bartholomeuskerk in aanwezigheid van de notabelen van Geraardsbergen.

Zijn vader Joannes Baptista was schepen van Geraardsbergen en nadien belastingontvanger van deze stad.

Daniël was zoals zijn vader eveneens schepen van de stad Ge-

raardsbergen in de periodes 1754-1756, 1758-1759 en voorschepen van Geraardsbergen 1762-1765. Hij volgde voorschepen Frans Van Goethem op, overleden op 9 mei 1762.

Zijn broer Judocus Adrianus was griffier van de stad Geraardsbergen en dit was onverenigbaar met het ambt van schepen van een andere broer. Op 21 juni 1762 gaf de regering dispensatie aan Daniël Jan Meert voor deze onverenigbaarheid.

Stichtend lid van de vrijmetse-laarsloge *La Discrète Impériale* te

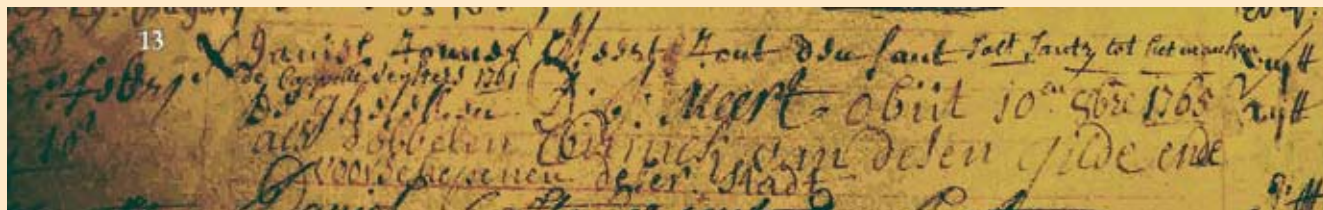

Handtekening van Daniel Jan Meert onder het eerste reglement van de loge te Aalst (1764)

Aalst op 24 september 1764. Hij werd eerst aangesteld als ceremoniemeester en daarna als architect-bouwmeester. Tussen 1764 en zijn overlijden op 10 oktober 1765 nam hij deel aan alle 5 zittingen van de loge.

In het schetsboek werd bij de zitting van 25 september 1765 volgende Nederlandstalige notitie toegevoegd: "*Nota dat den broeder Daniël Meert op den 10 8ber 1765 tot geeraardsberghen is comen te overlijden; ende dat wegens dese loge den 9 november daer naer een uyтваert binnen aelst gedaen is ten ooghten dienste met uytdeling van brooden aenden aermen, ter presentie van alle de broeders*".

Hij werd ingeschreven in het *Boeck der Incomelinghen* op 27 februari 1746 (p. 051, D/02 nr. 13)

Inschrijving en handtekening van Daniel Joannes Meert op 27 februari 1746 in het *Boeck der Incomelinghen* van de Kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen op pagina 051 (D/02/13)

elders was ingewijd en wou aansluiten bij de Aalsterse loge betaalde een entreegeld van 1 dukaat. Afscheid nemen van de loge en achteraf terugkeren kon men regelen met betaling van één dukaat (1.011,5 €). Vanaf januari 1766 leverde de inwijdeling twee paar handschoenen aan iedere broeder die aanwezig was bij de inwijding.

In 1771 bedroeg de kostprijs van dergelijke twee paar handschoenen één gulden acht stuiver. De prijs van mannen- en vrouwenhandschoenen was gelijk namelijk 14 stuiver. Verdere kosten: aangezien een bijdrage per maand niet langer haalbaar was (omdat men niet langer

maandelijks bijeenkwam), schakelde men over naar een bijdrage per zitting van 9 escalin (535,5 €). Vanaf 1770 werden de kosten van de maaltijden bijkomend en afzonderlijk per broeder aangerekend.

De broeders betaalden verder nog de eigen kledijkosten (zie infra kledij).

Kosten voor de Grootloge te Londen en later voor de Provinciale Grootloge:

Er was een liefdadigheidskas bij de Grootloge te Londen waaraan de Aalsterse werkplaats jaarlijks een bedrag moest betalen. Later betaalde ieder lid van de loge per jaar twee

schellingen (escalins, 119 €) aan de Provinciale Grootloge om de kosten van de werking en verdere uitgaven (liefdadigheidswerken bestemd voor Londen) te dekken.

De werkplaats te Aalst was bijna voortdurend in gebreke bij het vereffenen van deze bijdragen.

De broeders bezoekers⁴

Het Aalsters reglement van 1764 schreef voor:

De broeders bezoekers noteren hun naam in een register.

Ze dienen de geplogenheden van de werkplaats te volgen.

Iedere bezoeker wordt ondervraagd.

4. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 73.

De leden van de Provinciale Grootloge werden aanvaard op voorlegging van een certificaat dat tevens diende als bewijs van de graad die men bereikt had. De anderen moesten worden voorgesteld door een lid van de werkplaats en moesten kunnen aantonen dat zij vrijmetselaar waren.

Broeders bezoekers mogen bij een eerste bezoek gratis deelnemen aan de tafelwerkzaamheden, bij hun volgende bezoeken betalen ze een bijdrage zoals de leden.

Er zaten regelmatig bezoekers op de kolommen te Aalst. Op 38 vergaderingen waren er 20 waarbij bezoekers aanwezig waren.

Omgekeerd gingen Aalsterse broeders eveneens op bezoek in andere loges en daartoe hadden ze een bewijs van lidmaatschap van een reguliere loge nodig, bewijs dat verstrekt werd door de Provinciale Grootloge.

De huishoudelijke reglementen van de werkplaats⁵

Het eerste huishoudelijk reglement van 24 september 1764 is mogelijks opgemaakt naar een voorbeeld en werd later aangevuld met een constitutiebrief van de Grootloge te Londen van 28 januari 1766. Bij inbreuken tegen het huishoudelijk reglement werden een aantal *boeten* opgelegd:

Wie te laat kwam op een zitting betaalde een boete van 1 escalin. Te laat komen op een zitting kostte dus 60 €. Een half uur te laat komen 120 €; niet komen opdagen: 180 €. Wanneer de Achtbare Meester, of iemand van de officieren die een sleutel van de koffer bezat, niet tijdig kwam of de sleutel in geval van verhindering niet doorgaf: 120 €.

Een lid dat lachte tijdens de ceremonie van een inwijding of loonsverhoging: 120 €.

Spreken tijdens de zitting 60 €.

Wanneer de Achtbare Meester tot de orde riep en het lid gehoorzaamde niet: een boete te betalen door de *drie lichten*⁶.

Godslastering (vloeken) in de tempel: de Achtbare Meester bepaalde autonoom onmiddellijk de boete. Gebruik van ongepaste woorden: 60 €.

Gebruik van onfatsoenlijke woorden: 240 €.

Een broeder in de loge aanspreken met "mijnheer": 24 €.

Een broeder die dronken naar de zitting kwam: 480 €. Een broeder dronken tijdens de zitting: 240 €. Gesprekken over politiek of religie of over zaken die de eenheid en harmonie van de loge konden verstoren: 240 €.

Een penningmeester, secretaris of officier-dignitaris die zijn taak niet goed uitvoerde: 60 €. Indien de Achtbare Meester een tweede keer moest terechtwijzen: 120 €. De ceremoniemeester die zijn taak niet goed uitvoerde: 120 €.

Broeders die clandestien vergaderden: 425 €.

In het tweede reglement van januari 1766 werden de meeste boetes afgezwakt en kregen de overtreders een boete in verhouding tot de ernst van de zaak.

De inrichting van de werkplaats⁷

De loge vergaderde in de herberg in de gebouwen van het *Landhuis van het Land van Aalst*. In de werkplaats stond een koffer waarin na de zitting een aantal voorwerpen opgeborgen werden die onmisbaar waren bij de zitting. De bewijsstukken bij de rekeningen geven een overzicht van de uitgaven die gebeurden voor de aanschaf van rituele voorwerpen en voor de inrichting van de werkplaats.

Op basis daarvan kunnen wij ons een beeld vormen van het uitzicht

van de tempel: de Achtbare Meester zat op een troon. Links en rechts van de troon hingen een zon en een halve maan, geslepen uit glas. Het plafond was bezaaid met 18 glazen sterren. Aan weerszijden van de tempeldeur stonden vergulde houten kolommen met gebeeldhouwde kapitelen. In het lokaal stond verder een kast en een tafel bedekt met een tafelkleed waarop twee kandelaars. De kostprijs voor de aanschaf van gebruiksvoorwerpen werd gedeeld tussen alle logeleden.

Allicht om de privacy te verzekeren werd er beslist om drie kaders te laten maken om voor de ramen van de werkplaats te plaatsen. De voorzetstukken werden beschilderd door Frans de Gernier, kunstschilder te Geraardsbergen.

De kledij van de broeders⁸

Het dragen van een wit schootsvel en witte handschoenen was gebruikelijk. Een nieuw ingewijd lid was verplicht aan alle leden een paar mannen- en een paar vrouwenhandschoenen te schenken. Het nieuw lid kocht voor zichzelf nog een paar vrouwenhandschoenen.

Volgens het inwijdingsritueel schonk de loge aan de pas ingewijde broeder een wit schootsvel en twee paar witte handschoenen. De zitting kon slechts beginnen nadat de broeders hun *decors* hadden aangetrokken: *tous les frères étant décoré....*

Een rekening van kledijkosten bevat de volgende attributen:

drie ellen Parijs *grosgreyn* zwart lint een witte cocarde, drie ellen *cordon rouge* lint, een blauwe cocarde, een degen (poignard), een dubbele winkelhaak.

Volgende juwelen, die men vermoedelijk buiten de loge droeg (*bijoux de campagnes*), waren gebruikelijk: het zilveren juweel van meester, de zilveren juwelen van eerste en tweede opziener met daarin een

5. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 78.

6. CVC - Bijbel, passer en winkelhaak worden de *drie Grote Lichten* van de vrijmetselarij genoemd.

7. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 83.

8. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 86.

ANTONIUS ALBERTUS VAN SANTEN

Handelaar, schepen van de stad Geraardsbergen, vrijmetselaar en lid van de kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen

Gedoopt te Geraardsbergen op 21 februari 1734 als zoon van Petrus Van Santen en zijn tweede vrouw Magdalena Van Den Bemden. Hij overleed te Geraardsbergen op 27 juli 1792.

Hij huwde een eerste keer te Geraardsbergen op 20 januari 1760 met Joanna Catharina Van Hoorde en een tweede keer te Zarlardinghe op 21 mei 1765 met Maria Isabella Van Loo van Zarlardinghe en overleden te Geraardsbergen op 29 augustus 1788 dochter van Petrus.

Hij verwekte bij zijn eerste vrouw die in de doopakte "domicella" vrouwe werd genoemd: Petrus Antonius Ignatius gedoopt te Geraardsbergen op 9 februari 1761. Met zijn tweede vrouw verwekte hij volgende kinderen allen gedoopt te Geraardsbergen: Petrus Franciscus Gislenus gedoopt

te Geraardsbergen op 18 februari 1766.

Maria Anna Francisca gedoopt op 17 augustus 1767.

Franciscus Gislenus gedoopt op 21 januari 1769.

Josephus Gislenus gedoopt op 2 december 1770.

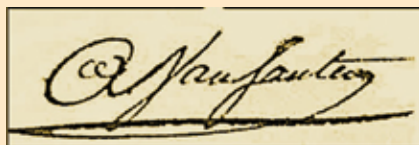
Maria Carolina gedoopt op 2 juli 1772.

Maria Coleta gedoopt op 25 september 1776.

Antonius Franciscus gedoopt op 29 maart 1778.

Anna Maria Gislena geboren en gedoopt op 5 november 1779.

Hij was schepen in zijn geboortestad in de jaren 1782-1791. Bij zijn eerste benoeming tot schepen van de stad Geraardsbergen op 25 juni 1782 staat eveneens als beroep "negociant".

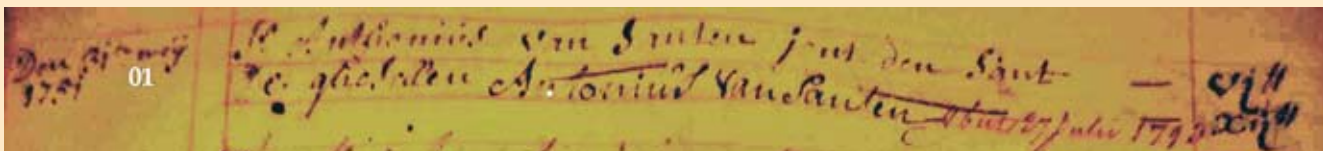

Handtekening van Antonius Van Santen onder het eerste reglement van de loge te Aalst (1764)

Antonius kreeg van de Vorst op 8 april 1771 een octrooi om op de wallen te Geraardsbergen aan de Lessenpoort een windmolen te bouwen om papier te bereiden mits de betaling van een afkoopbare rente van een "hoed", dit is een inhoudsmaat, tarwe bezet op de molen, het gereedschap en de grond waarop de molen stond. Zijn zaken gingen niet schitterend daar zijn kinderen verzaakten aan de nalatenschap. De kunstenaar Van Huffel, zijn beschermeling, heeft van hem een prachtig getekend portret gelaten (bewaarplaats niet bekend).

Antonius werd ingewijd bij de oprichting van de vrijmetselaarsloge La Discrète Impériale te Aalst op 24 september 1764. Hij verkreeg de graad van uitverkoren meester (maître élu) in 1770. Tussen 1764 en de opheffing van de loge in 1786 nam hij deel aan 9 zittingen van de loge.

Op 31 mei 1751 werd hij ingeschreven in het Boeck der Incomelinghen (p. 032, A/20 nr. 01).

Inschrijving en handtekening van Antonius Van Santen op 31 mei 1751 in het Boeck der Incomelinghen van de Kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen op pagina 032 (A/20 nr. 01)

van inrichting van de werkplaats en de aanschaf van gebruiksvoorwerpen te verdelen tussen alle logeleden. Iedereen betaalde een voorschot van 30 gulden (50 daglonen van een ongeschoolde arbeider of 5.100 €). De terugbetaling aan de leden zou gebeuren met de winst van de ledenbijdragen per zitting, hetgeen niet realiseerbaar was. Bij controle van de financiële toestand van de loge op 4 mei 1768 stelde men vast dat Bernard De Potter wegens voorgeschoten bedragen 172 gulden (29.240 €) tegoed had.

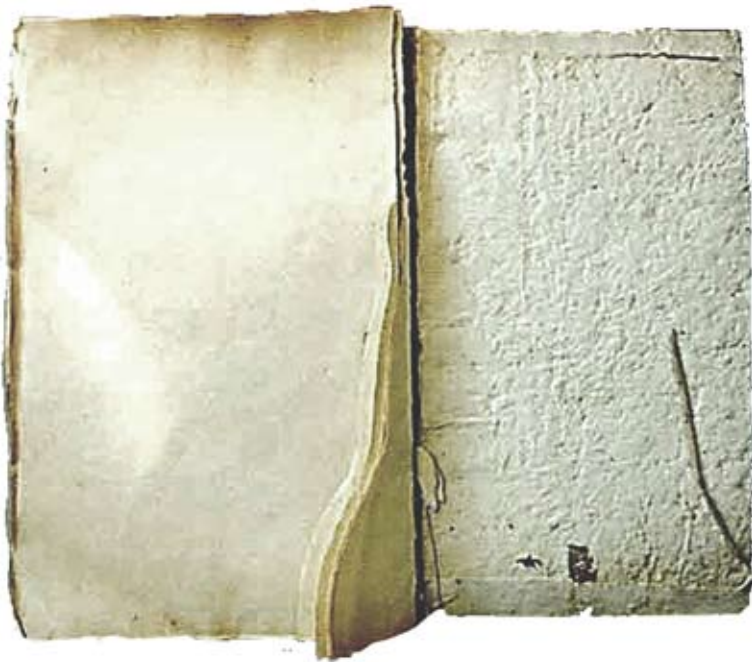
Ook na zijn overlijden († 10 mei 1769) omschreef de nieuwe Achtbare Meester Van Langenhove de financiële toestand als erg slecht omdat hij niet het vermogen en het charisma van zijn voorganger had om de broeders tot grotere inspanningen te bewegen. Tijdens de zitting van 15 mei 1770 werd beslist om de achterstallige schulden te saneren met een ledenbijdrage van elk 6 gulden 6 stuiver. Na afloop van de vergadering van de provinciale Grootloge te Aalst in

1772 namen de broeders uitzonderlijke maatregelen om alle gemaakte onkosten te delgen.

De communicatie in de tempel¹³

De wijze van discussiëren en spreken was gereguleerd. Het woord kon gevraagd worden via de opziener van de kolom. Men liet anderen uitspreken. Breedvoerigheid kon ingeperkt worden door de Voorzittend Meester die bij disputen en onregelmatigheden de zitting kon sluiten.

13. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 92.

Het einde van het schetsboek met de uitgescheurde bladzijden (Archief La Discrète Impériale nr. 222)

Kanunnik Constant Van Crombrugghe (1789-1865),
stichter van de congregatie van de jozefieten

De liefdadigheid¹⁴

De Grootloge te Londen verwachtte van de werkplaatsen een jaarlijkse bijdrage aan het liefdadigheidsfonds te Londen. De stortingen van de werkplaatsen werden gepubliceerd en iedere werkplaats kreeg een exemplaar van deze lijst.

Tijdens iedere zitting van de werkplaats te Aalst ging een dienend broeder rond met een solidariteitsbus, die twee keer per jaar werd geopend en diende om de noden van behoeftige broeders te lenigen. Later werd het restant van deze sommen doorgestuurd voor de werkingskosten van de Provinciale Grootloge, die op haar beurt met deze sommen ook de afgesproken jaarlijkse bijdrage aan het Londens liefdadigheidsfonds betaalde.

De archivering van de werkzaamheden¹⁵

De secretaris notuleerde in het schetsboek alle aanwezigen, afwezi-

gen en bezoekers. Hij noteerde ook voorstellen, besluiten en aannemingen. Het verslag werd voorgelezen in de volgende zitting.

Nicolaus Ferdinandus Bernardus (roepnaam Ferdinand) Lenaert, griffier-pensionaris van het Hoofdcollege van de Twee Steden en het Land van Aalst, was secretaris van de loge van bij de start in 1764 tot zijn overlijden te Aalst op 4 oktober 1779. Het schetsboek is uitermate goed bijgehouden tot 1779. Hij werd opgevolgd door Jan Antonius Meert, advocaat te Aalst, die nog één schets toevoegde. Daarna werd er vermoedelijk nog vergaderd maar verslagen ontbreken, waarschijnlijk door de waarschuwing die uitging van de Provinciale Grootloge van 29 december 1779 om alle werkzaamheden op te schorten. Andere archiefstukken blijven bewaard tot na 1783.

Na dit laatste verslag volgen twee blanco bladzijden en ontbreken er 16 bladzijden. Uit bewaarde restanten van de uitgescheurde bladzijden

wordt vermoed dat die nooit zijn beschreven geweest.

Er was een archiefbewaarplaats. Alle briefwisseling werd er bewaard. Het archief was in 1770 ondergebracht bij een broeder, vermoedelijk Lenaert (*le frère dépositaire de nos archives*). Hij was de enige die er toegang toe had. Bij diens afwezigheid kon niemand het archief raadplegen.

Het archief van de loge kwam in de negentiende eeuw in bezit van kanunnik Constant Van Crombrugghe (Geraardsbergen 1789 – Gent 1865) stichter van de congregatie van de jozefieten, en behoort nu tot zijn nalatenschap. Volgens de traditie zou een lid van de Aalsterse loge het archief op zijn sterfbed hebben afgestaan.

Dit is niet onwaarschijnlijk, Van Crombrugghe was immers in de periode 1814-1825 superior in het bisschoppelijk college te Aalst. En vermoedelijk was dat lid de vroegere Achtbare Meester Jacques De Smet, die in 1816 overleed. Dit vermoeden

14. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 93.

15. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 94.

is gebaseerd op de rituele voorwerpen die mede met de archiefstukken werden overgedragen.

Het archief werd eerst te Melle bewaard, later te Geraardsbergen en is nu in bewaring gegeven aan het KADOC in Leuven alwaar het vrij kan worden geraadpleegd.

De inhoud van de vergaderingen¹⁶

De inhoud van de vergaderingen ging vaak over een inwijding, een loonsverhoging of een meesterverheffing (27 of 71%), de bespreking of wijziging van het reglement (2). Ook waren er zittingen als voorbereiding van provinciale vergaderingen (5), de provinciale vergadering te Aalst zelf (2). Zittingen gewijd aan het patent dat de loge verkreeg van Londen (2), over de rouw van een overleden broeder (5), gemeenschappelijke zittingen met andere loges (2) en zittingen met de Aalsterse adoptieloge (3).

Al de zittingen werden onderbroken voor tafelwerkzaamheden omdat het aspect van samen eten en drinken een belangrijk onderdeel uitmaakte van de werking.

De rouwzittingen¹⁷

Bij het overlijden op 22 juni 1771 van Louis Benoît de Cassina, graaf van Wonsheim, baron van Boelare, kamerheer van de vorstin werd in het schetsboek van 31 juni 1771 volgende tekst geschreven: "La loge a célébré le même jour les obsèques du frère de Wonsheim, comte du Saint Empire, Baron de Boulers, chambellan de sa majesté L'Impériale Douarière (sic) Reine, Maître Elu et fiscael de cette loge, décédé en son château le 22 juin 1771 et a fait les distributions des pains au pauvres".

Bij het overlijden van Jan Baptist Pijl de Bracle in zijn woning in de Kapellestraat te Geraardsbergen op 21 september 1776 werd op de rouwzitting van 7 november 1776 volgende tekst in het schetsboek geschreven: "A la ditte loge assemblé, l'ordre dans la plus grande affliction et la loge décoré par les larmes et la tristesse, le vénérable après un morne silence pénétré de douleur de ce que le grand architecte avoit fait subir le sort du à la nature à notre digne et respectable frère Jan Baptiste Pyl, seigneur de Bracle écuyer,

bourgmestre de la ville de grandmont, député ordinaire des deux villes et pais d'alost et député actuel à l'assemblée des Etats de la province de flandre et premier surveillant de cette loge, décédé en sa maison à grandmont au mois septembre dernier et dont on venoit de célébrer par notre loge les obsèques le 29 octobres 1776 en la grande Eglise d'Alost".

Het overlijden van secretaris Ferdinand Lenaert op 4 oktober 1779 kwam ter sprake in de laatste zitting (23 november 1779) waarvan het verslag bewaard bleef. Dezelfde dag hadden de broeders een requiemmis bijgewoond in de Aalsterse parochiekerk. In het schetsboek schreef Achtbare Meester Jacques De Smet over hem: "Le dit jour fut célébré le service du frère Lenaert secrétaire de cette orrrient, maître Elu maçon et pensionnaire des deux villes et pais d'alost venu à mourir le 4 octobre 1779".

De banketten¹⁸

Bij iedere zitting hoorde een eetmaal en het was zelfs een essentieel onderdeel van de zitting. Ieder eetmaal kostte volgens het reglement van

ontfangen van Mynheer De Smet De Schone van eenentwintig gulden elf stuivers en twee penningen in tusschen voor Mynheer Pijl als heere van de vrijmetse-laers (Archief La Discrete Impériale nr. 223)

voor tusschen	1	8	0
voor tusschen	1	10	0
voor den edelbrad	2	16	0
voor het wafel	1	8	0
voor den coster	1	8	0
voor den diack	1	10	0
voor den diack	1	10	0
voor tusschen der clock	1	4	0
voor den crupen	0	14	0
voor den coster	0	10	0
voor den priuist	0	0	0
Totaal	21	12	0

Ind. Giets
Langmeester

Rekening van de uitgaven van de herdenkingsmis van Daniel Meert in Aalst (1765). De toegevoegde naam du Fayt is fout, Meert was immers de architect-bouwmeester (Archief La Discrete Impériale nr. 223)

Rekening van de uitgaven van de herdenkingsmis van Daniel Meert in Aalst (1765). De toegevoegde naam du Fayt is fout, Meert was immers de architect-bouwmeester (Archief La Discrete Impériale nr. 223)

Rekening van de uitgaven van de herdenkingsmis van Daniel Meert in Aalst (1765). De toegevoegde naam du Fayt is fout, Meert was immers de architect-bouwmeester (Archief La Discrete Impériale nr. 223)

alvoeren anderen christen	5	0
guldent luttelwys	2	2
voor den wafel	7	
Totaal	14	2
voor den wafel	10	
voor den wafel	10	
voor den wafel	10	
Totaal	30	2
voor den wafel	10	
voor den wafel	10	
voor den wafel	10	
Totaal	30	2

16. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 97.

17. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 100.

18. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 102.

FRANCISCUS (FRANÇOIS) DE CLIPPELE

Poortbaljuw van de stad Geraardsbergen, belastingontvanger-generaal van het Land van Aalst in het district Geraardsbergen, vrijmetselaar en lid van de kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen

Franciscus (François) De Clippele werd gedoopt te Geraardsbergen op 20 november 1731 en is aldaar overleden op 28 december 1781. Hij was zoon van Petrus Antonius en van Isabella Van Hove.

Franciscus huwde te Mechelen op 7 januari 1765 met Maria Francisca Josepha Cailloux gedoopt te Mechelen op 18 december 1741 dochter van Claudius Josephus, advocaat bij de Grote Raad van Mechelen, en van Maria Margareta Josepha de Baij.

Uit dit huwelijk sproten twee kinderen, beide gedoopt te Geraardsbergen:

Franciscus Claudius Josephus Emmanuel gedoopt op 27 december 1765.

Alexandrina Anthonia Josepha gedoopt op 20 maart 1771. Ze huwde in 1798 met Franciscus Guiliel-

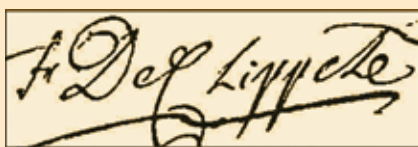
mus Adrianus Spitaels.

De pastoor van Geraardsbergen betitelde Franciscus bij de registratie van de dopen van zijn kinderen als "dominus" en "consultissimus dominus".

Franciscus De Clippele werd op 29 december 1781 's avonds begraven in de Sint-Bartholomeuskerk te Geraardsbergen met koorzang en in aanwezigheid van de personaliteiten van de stad.

Hij studeerde aan de Leuvense universiteit en werd er ingeschreven op 12 januari 1750. Hij behaalde de titel licentiaat in beide rechten J.U.L. (burgerlijk en kerkelijk recht).

Van zijn vader erfde hij het poortbaljuwschap van Geraardsbergen. Zijn vader Petrus Antonius verwierf het ambt van ontvanger-

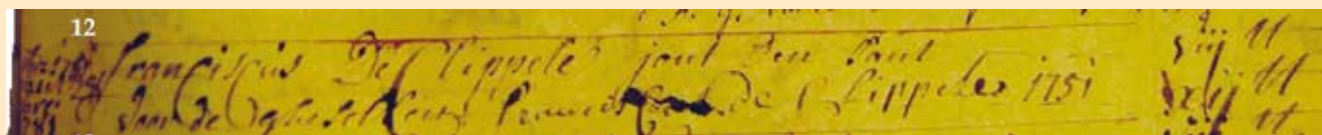

Handtekening van François De Clippele onder het eerste reglement van de loge te Aalst (1764)

generaal van het Land van Aalst in het district Geraardsbergen voor een periode van 12 jaar. Pierre Antoine overleed in december 1763 en zijn zoon nam het ambt over. De eerste rekening op zijn naam is van het boekjaar 1759-1760. In 1769 sloot hij een nieuwe overeenkomst voor een bijkomende periode van 12 jaar vanaf 1772. In het district Geraardsbergen (met 41 fiscale entiteiten) werd de ontvangerspost van het Land van Aalst gekocht van de vrouw van Geraardsbergen (de abdis van het hospitaal). Als vergoeding voor zijn diensten als belastingontvanger kreeg hij de 180ste penning (= ca. 0,55%) van de netto belastingontvangsten. Zijn weduwe bleef verder het ambt van ontvanger van het Land van Aalst bedienen.

Franciscus was geen gemotiveerde vrijmetselaar en heeft nooit de meestergraad gehaald. In totaal woonde hij slechts vier zittingen bij in de leerlingengraad.

Hij werd ingeschreven in het *Boeck der Incomelinghen* in 1751 (p. 150, F/06 nr. 12).

Inscriptie en handtekening van Franciscus De Clippele in 1751 in het *Boeck der Incomelinghen* van de Kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen op pagina 150 (F/06 nr. 12)

1764, alles inbegrepen, ongeveer 6 escalin (omgezet 357 €) per persoon maar werd in de praktijk veelal overschreden. In deze som was voor iedere broeder een fles witte wijn voorzien. Meer of andere wijn konden de broeders bestellen op eigen kosten.

De rekening van de maaltijd van 15 mei 1770 geeft volgend overzicht. Er waren elf eters aan tafel: avondmaal (souper) aan 21 stuivers (178,5 €) per persoon
12 flessen witte wijn aan 12 stuivers

(102 €) per fles
4 flessen rijnwijn aan 28 stuivers (238 €) per fles
suiker en citroen voor de limonade 8 stuivers (68 €)
4 flessen Hoegaards bier 2 gulden 2 stuivers (357 €)
"une bol de ponce" 2 gulden 2 stuivers (357 €)
Bijgaande tabel toont een gelegenhedsopname van het drankverbruik van de hogere maatschappelijke klasse in de toenmalige maatschappij.

In de verrekeningen van de eetmalen werd steeds de totale te betalen som verdeeld over alle deelnemers aan het eetmaal. Iedere deelnemer betaalde een gelijk aandeel in de kosten. Er werd dus niet gekeken naar individueel verbruik van iedere broeder. De kostprijs van het eetmaal van de dienende broeders bedroeg de helft van hun meesters. Het wijnverbruik varieerde tussen 0,83 en 1,9 flessen per persoon. Veertien stuiver (119 €) was doorgaans de prijs van een goede maaltijd. De hoogste prijs van een maaltijd be-

droeg 31,5 stuiver en werd in 1772 betaald bij het avondmaal van de aanwezigen op de vergadering van de Provinciale Grootloge.

Ter illustratie hierbij de kosten van het banket van de Provinciale Grootloge te Aalst van 30.05.1772 tot en met 02.06.1772: 30.05.1772, avondmaal (34 en 7 dienende broeders) 37 gulden 6 stuiver 31.05.1772, middagmaal (34 en 8 dienende broeders) ; avondmaal (44 en 9 dienende broeders) 01.06.1772, middagmaal (25 en 6 dienende broeders); avondmaal (25 en 4 dienende broeders) totaal voor 3 dagen **315 gulden 12 stuiver** met inbegrip van logeerkosten waarvan enkele gasten 23,5 gulden betaalden als bijdrage in de kosten.

De graden in de loge¹⁹

Volgens de notulen van de Provinciale Grootloge (1778) waren alle graden en titels die een reguliere loge toekende aan zijn leden een compensatie voor het gepresteerd werk van het lid in zijn loge en de toekenning ervan werd bevestigd door een patent.

Het eerste reglement van de loge te Aalst somde de drie graden op die men toekende:

- Leerling
- Gezel
- Meester

Het eigen reglement vorderde verder dat na een periode van drie maand én indien de Achtbare Meester de kandidaat geschikt vond, de leerling loonsverhoging kon krijgen en gezel worden (artikel 24 van het reglement van 1764). In het reglement van 1766 is dit gewijzigd: loonsverhogingen werden toegekend door de leden van de loge nadat ze de bekwaamheid en *het licht* van de kandidaat nauwkeurig hadden onderzocht (artikel 21 van het reglement). Bij iedere verhoging in graad moest de

Het drankverbruik van de logebroeders in de vrijmetselaarsloge La Discrète Impériale te Aalst						
Datum	Aantal personen	Witte wijn	Rode wijn	Moezel of Rijnwijn	Hoegaards bier	Bol/comme De Ponce*
27.07.1765	10	16	0	3	0	0
25.09.1765	12	21	0	0	0	0
28.01.1766	14	20	0	0	0	0
31.05.1769	15	35	0	0	7	0
04.12.1770	8	7	0	0	4	1
22.08.1771	14	14	0	1	4	0
19.05.1772	11	13	0	0	7	0
29.05.1772	14	15	0	0	10	0
30.05.1772	30	17	4	0	25	0
31.05.1772	42	22	3	6	18	0
31.05.1772	53	36	5	17	30	0
01.06.1772	31	18	2	6	18	0
01.06.1772	29	24	0	0	0	0
18.11.1772	28	37	4	4	12	1
28.10.1773	19	19	0	2	24	1
04.04.1775	16	21	2	1	0	3
28.05.1775	38	23	9	12	28	0

* Mengeling van alcohol met suiker en citroen

kandidaat een contributie betalen.

Inwijding in de leerlingengraad en onmiddellijke loonsverhoging tot gezel werd mogelijk gemaakt mits betaling van een aangepast bedrag. Er was in de reglementen van 1764 en 1766 nog geen sprake van hogere graden.

De blitzopgang van Jacques De Smet in de vrijmetselarij was in meer dan één opzicht merkwaardig. Hij werd ingewijd in februari 1769 en in juni 1771, twee-en-eenhalf jaar later, droeg hij reeds de titel van *rozenkruizer*. Hij was toen 28 jaar.

Charles François de Cassina, nadat hij in één zitting leerling en gezel werd, kreeg in de volgende zitting de graden van meester en uitverkoren meester (*maître élu*). Hij had dit vermoedelijk te danken aan zijn maatschappelijke status als baron van het Land van Boelare. Hoezeer men ook poogde het gelijkheidsbeginsel na te streven en te handhaven, de profane wereld was ook

toen in de loge een gegeven waarmee men rekening moest houden.

Op 31 juli 1771 werd de aanwezigheidsvereiste van de broeders afgezwakt tot minimum één keer per jaar en drongen zich ook op het vlak van de toekenning van loonsverhogingen en graden nieuwe maatregelen op.

Op 23 juni 1771 werd op de zitting te Brugge van de Provinciale Grootloge de opmaak van een uniform patent goedgekeurd. Het model van de loge *La Constante Union* te Gent, op rood papier, werd er aangenomen. Vanaf 1775 moest ieder patent getekend worden door de provinciale grootmeester en dit om misbruik te voorkomen.

Wordt vervolgd.

Christ VAN CAUWENBERGE (CVC)

vancauwenbergechrist@gmail.com

19. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 107.